

derne lette. Men det er en Hastighed, man paa Forhaand aldrig havde turdet regne med og vilde have anset for umulig i det lange Løb.

Da Peary kom tilbage til sit Skib (Roosevelt) ved Kap Sheridan, hvor det ogsaa laa i 1905—06, skrev han i sin Dagbog følgende:

»Ved Polen havde jeg været for udmattet til helt ud at fatte, hvad jeg havde udført: men naar jeg nu laa i min Køje, tænkte jeg paa Kontrasten mellem denne fremgangsrige Hjemkomst til Skibet med den store geografiske Pris i min Besiddelse, og min Hjemkomst tre Aar tidligere, da jeg var nedslaaet, halv død af Sult og havde en Følelse af at have kastet mit Liv bort for at jage efter en Kimære.

Ja! en himmelvid Forskel var der paa Pearys Rejse i 1906 og i 1909, baade hvad Resultat og Udførelse angaar; men Maalet, som nu heldigt blev naaet, var og blev den samme — Kimære.

Axel Anthon Bjørnbo.

Gerhard Schøning: Reise som giennem en Deel af Norge i de Aar 1773, 1774, 1775 paa hans Majestæt Kongens Bekostning er giort og beskrevet. Udgivet af det kgl. norske Videnskabers Selskab i Trondhjem i Anledning af dets 150-Aars Jubilæum. Bd. 1—2. Trondhjem 1910. X + 333 og 275 + LXV i 4°.

Medens Schøning endnu var ansat ved Sorø Akademi, lige før han afløste Langebek som Rigsarkivar, modtog han 500 Rdr. af Kongen for at faa et længe næret Ønske opfyldt om at foretage en Studierejse i sit Hjemland, Norge. Rejsen blev udført 1773—75 og foregik hovedsagelig i det nordenfjeldske. De historiske Mindesmærker og Oldsager, som Rejsen navnlig gjaldt, fandtes der ikke mange af; men for ikke at komme hjem med tomme Hænder, gav Schøning sig slittig som en Bi til at optegne alt muligt om Landets og Indbyggenes Forhold. De 9 tætfyldte Hæfter, han bragte med hjem, og som er havnet paa det kgl. Bibliotek, indeholder en indgaaende topografisk Skildring af de berejste Dele af Norge. Beskrivelsen er tør og ganske upersonlig — det er ingen indtagende personlig Skildring af Rejseoplevelser og Indtryk som f. Eks. Linnés ølandske Rejse — og da Forfatterens Meddelelser ofte er 2. Haands, indeholder de, som han selv er klar over, mange Fejl. Men sammen med de undervejs indsamlede Billeder og den store

Samling af topografiske og geografiske Kort, Schøning bragte med hjem, danner denne Skildring et vigtigt Led i Norges Topografi. Det er en Materialsamling, man ikke tør gaa udenom; men nogen egentlig morsom Læsning, undtagen for meget stedkendte Nordmænd fra de beskrevne Bygder, er det ikke.

En Del af 1. Hæfte (Udgavens Bd. 1, S. 1—162) udkom her i Byen 1778—82, enkelte andre Afsnit i Tidsskrifter; men det meste laa utrykt. I Anledning af sit Jubilæum har nu Videnskabs-Selskabet i Trondhjem med Støtte af den stedlige Sparebank overdraget den ansete Topograf K. Rygh at udgive hele den Del af Beskrivelsen, der vedrører det nordenfjeldske Norge (de 5 første Hæfter). Resultatet af dette store, nyttige og i høj Grad anerkendelsesværdige Arbejde er blevet de foreliggende to tykke Kvartbind.

At angive, hvad nyt og brugbart dette hidtil utrykte Stof angiver, lader sig ikke gøre i en Anmeldelse, og lader sig overhovedet ikke overse i Øjeblikket. Det er en Ting, Tiden vil vise. Derimod kan vi bedømme, om det nye Stof er forelagt Offentligheden i en paalidelig Form, og her beklager vi ikke at kunne give Udgaven i dens Helhed det blaa Stempel, som et saadant monumentalt Værk, der ikke gøres om, gerne skulde have.

Først og fremmest er Udgaven ikke komplet. En stor Del af Schønings til Manuskriptet føjede kolorerede Billeder er udeladt. Dette begrundes ved, at det samme gjorde Schøning i den af ham udgivne Del. Men det er tvivlsomt, om denne Begrundelse er berettiget. Hvad det nu gælder om, er at faa *hele* det af Schøning samlede Materiale gjort almen tilgængeligt. De rimeligvis økonomiske Hensyn, der tvang Schøning til at nøjes med et Udvalg af det hjembragte Billedstof, burde ikke være afgørende nu, da man har langt billigere Reproduktionsmaader at gribe til.

Udeladelsen af Billedstoffet har da ogsaa straks medført, at Teksten gengives ufuldstændigt; thi naar de udeladte Billeder omtales i Teksten, stryger Udgiveren hele vedkommende Sætning uden paa nogen Maade at gøre Rede derfor enten ved en Note, Prikker eller ved at tilføje et [Tegning udeladt]. Der er dog en Slags System i dette, selv om Systemet er galt; men hvad der er værre, er, at der af og til ganske umotiveret springes Noter eller Dele af Noter over, skønt Principet er saa vidt muligt at føje Noterne ind i Teksten og ellers at

gengive dem under Siden. Man er i Tvivl, om disse Udeladelser skyldes en bevidst Hensigt eller tilfældig Unøjagtighed eller hvad Grunden kan være. Det hænder nemlig ogsaa, at enkelte Ord i Teksten springes over, og her ser det af og til ud, som om Ordet tilfældig er sprunget over ved Afskrift; men af og til faar man en Mistanke om, at et Ord ganske stille er udeladt, fordi det var svært at læse eller at forstaa, saaledes som Ordet »Paspomeruser« S. 164,13.

Man kunde forstaa dette, hvis den, som det siges i Forordet, ret unøjagtige Afskrift, som Videnskabs-Selskabet i Trondhjem ejer, var lagt til Grund for Udgaven; men da man netop har ladet Originalmanuskriptet (Gamle kgl. Saml. 2827,4^o) komme fra København, er det ret ubegribeligt, at Udgaven har kunnet faa saadanne Huller.

I Forordet siges det, at »Indføjelsen af Noterne i Teksten undertiden har gjort en læmpelig formel Redaktion nødvendig for at indpasse Tillægene i det oprindelige Værk«. Dertil har Udgiveren Ret, hvis han absolut mener at burde tage Noterne op i Teksten; men naar den »læmpelige formelle Redaktion« bestaar i at tilføje et Navn eller Verbum eller en Overgangspafstik, vilde det være ganske klogt at sætte Tilføjelsen i [], og ligeledes, i Stedet for at rette et »han« eller »den« til et Egenavn eller Stednavn, at føje dette til Pronominet i []. Udgiveren benytter jo dog paa mange Steder saadanne kritiske Klammer til sine Indskud og Forklaringer.

Der staar endvidere i Forordet, at »Manuskriptet er gengivet som det foreligger, ogsaa med Bibehold af de Inkonsekvenser i Ortografien, som er almindelige hos den Tids Forfattere.« Man skulde efter dette vente en diplomatarisk Gengivelse af Manuskriptet; men har dette været Maalet, er det blevet ved den gode Hensigt. Paa den første Side (163), hvor Schönings egen Udgave er stoppet, og Manuskriptet fulgt, gaar det an; der er kun en enkelt Fejl; men allerede paa næste Side (164) er Dusinet fuldt. Mest er Fejlene ortografiske, f. Eks. stor for stoer, Harer for Harrer, rettere for retter, det for dette, Pile for Piile, Nicolas for Nikulas, sielden for siælden, gjødes for gjødes o. l., men ingenlunde altid. Det er saaledes ikke ligegyldigt for Meningen, om man læser paa »vestre« Side af Alteret, naar der staar »venstre«, eller »1/4«, naar der staar »1 1/4«, eller »skal være bygget«, naar der staar »er bygget«, eller »i Bolsø og Kleve tilsammen 109

Gaarde . . .«, naar der staar »i Kleve-Annex 52 Gaarde og 75 Bønder, tilsammen 109 Gaarde . . .«, eller »64 1/2°« naar der staar »64° 0 1/2°« efterfulgt af en Literaturhenviisning (»Marel. Anm., p. 306«), som springes over.

Men ogsaa de ortografiske Varianter har en vis Betydning, navnlig i Stednavne, men ogsaa ellers. Der kunde jo f. Eks. blive Tale om at konstatere de norske Former i Schönings Sprog. Naar Udgaven øverst paa S. 168 tre Gange i Træk har Stednavnet »Silsæt«, skulde man tro, at Schönings Navneskrivning var ren norsk; men Manuskriptet har paa disse tre Steder henholdsvis »Silsæt«, »Sildsæt« og »Sillsæt« og lige paa de samme Linjer har det Formerne »Læges-aa« og »Fane-Eide« som Udgaven laver om til »Læk-Aa« og »Fan-Eide«. Vi vil ikke hermed beskyldte Udgiveren for at ville fornorske Schönings Sprog; thi der kan fremføres Eksempler paa, at han fordansker det. Flere Steder, hvor Manuskriptet har den norske Form »Foget«, har Udgaven »Foged«, og den har ofte »--næs«, hvor Schøning skriver »—nes«. Som oftest er det dog en Fornorskning af Navnene, der finder Sted.

Hvor store Partier af Værket det er, der ikke taaler en Sammenligning med Manuskriptet, kan vi ikke afgøre; men vi skylder Relfærdigheden at sige, at de Stikprøver, vi har foretaget i 2. Bind, gennemgaaende viste faa Fejl, medens der i 1. Bind stadig viste sig at være adskillige. Det ser ud, som om Udgiveren straks har taget sig sin Opgave meget alvorligt, har haft nogle Vanskeligheder baade hvad Udgiverprinciper, Haandskriftlæsning og Taalmodighed angaar, men efterhaanden har erhvervet sig den fornødne Forstaaelse og Rutine, saa han magtede Opgaven. En fornyet Gennemgang af den 1. Del efter Original-Manuskriptet, eller blot en Korrekturlæsning efter dette, maatte — skulde man synes — have gjort Værket som Udgave set ensartet og solidt over det hele.

Man maa ønske, at ogsaa de 4 endnu uudgivne Hæfter af Schönings Rejsebeskrivelse — Rejsen gennem Gudbrandsdalen, Hedemarken og Romerike — maa finde et Selskab og en Sparekasse, der vil ofre Kræfter og Penge paa deres Udgivelse, og at Videnskabs-Selskabet i Trondhjem eller Kristiania vil tage sig paa at foranstalle en Udgave af Schönings denne Gang oversprungne Tegninger og af hans Kort over Norge, saavel de geografiske som navnlig de topografiske.

A. A. Bjørnbo.